ברוך מציב גבול אלמנה. כגון בישוב בית שני: **אמאי.** קא מתמהת: **נפל ליה כפלא.** שנפל לו ונעשה תל: **דיו לעבד שיפא כרכו.** שהרי בית המקדש מרכז שהוא ביתו של הקב"ה: **כללי אוכד.** ופתם כלי לאחר י"ב חדש ביאוש בעלים לאחר י"ב חדש. נפרק אלו מציאות (ב"מ ד' מח.) מי שמלא כלי או שוש מציאה חייב להכריז שלא נמלא אחר הסוכות צריך להמתין ולהכריז בפסח ובעצרת ונחג דהיינו י"ב חדש ושוב אין צריך להכריז: **אשר חלק ושפחיינו.** דלאחר שלשים יום הוה: **מאכמאו לירחיו.** כרב חנינא דאמרים טפי: **בפקנים.** ליטטיליו"ש כעדשים: **כוזי.** שאור הרבה: [1]**ניחור.** לדוש הרבה רו"ש בלע"ז: **לוזקן.** לגן יותר מדאי: **קפח.** בטן גדול. מתוך עוביו נראית קומתו מקופחת. לשון אחר קפח אדון הרבה ופלגיפו שמוט וכולנו דמכוער[2] הוי: **הדרניקום.** רודל"ש. לשון אחר פיו עקום: **פפויי ראש.** שעשרו בנמטא כל שערו דבוק זה בזה פלטדי"ל בלע"ז: **אומר ברוך מעבר אם הבריות.** דממעי אמן הוו: **קטע.** שנקטעו ידיו. הכא הוא דקטע מעמע דידים הוא מעוס דקמני תרתי קטע ומגר אכל היכא דקמני קטע לחוד מעמע דרגלים דדמנן (שבת פ"ו ד' סה:) הקטע יולא בקב שלו: **היכא דאיתרע ליה בחר דאתיליד.** לאחר שנולד נולדו בו: **אומר ברוך דיין האמת.** דומיא דקטע וקטע בחר דאתיליד הוא: **קפוף.** עוף שקורין ווולטו"ר יש לו לחמות ולחיים כאדם: **כוכבא דשביט.** כוכב היורה כחץ ברקיע ממקום למקום ואורוך כשבט שהוא יורה וגראה כמו שפופת רקיע: **ומגמירי דלא עבר בסלא.** שאינו מעביר מזל בסיל כשהוא שביט: **בסלא.** בסיל: **רב הונא אמר.** מאי זיקין דילון הוא דמקרע ומתחזי רקיע דרך הקריעה כרומח: **כפיב עופה עם בסיל וכימה.** דקדמיה ליה בסיל לכימה: **הא כילד.** מלמד שבשיהן שוין: **שאלמלא חמה של בסיל וכו'.** בסיל שולט בימות החמה להכי אקדמיה קרא כימה שולט בימות הגשמים ולהכי אקדמיה קרא: עקרב היינו כימה וממזל טלה הוא: **נהר דינור.** מתשת כחו של עקרב: **עוקלא דעקרבא.** זנב העקרב: **מעדנות כימה.** קשרים של כימה: **כמאה ككבי.** יש בין הכוכבים של כימה שהן כחה של כימה: **אמרי לה דמכנפי.** אותן שהן כחה של כימה ואמרי לה דמבדרן: **יותא אמרי לה.** דקיימא בזנב טלה ואמרי לה דקיימא בראש עגלא: **ריפא דעגלא.** ראשו של עגל והיינו מזל שור והוא נמשך אחר מזל טלה ראש השור סמוך לזנב טלה שבן הסדר טלה שור תאומים: **ומסתברא כמאן דאמר זנב.** היינו כוכבים העשויין בזנב מדכתיב ועיש על בניה תנחם: **אלמא חסרה.** והאי זנב מחזי כטרפא דעריף: כטרפא

הרואה חבירו אחר שלשים יום **אומר** שהחיינו. אומר ר"י דוקא מכירו המביב עליו[a] אבל בעניין אחר לא: **וילון הוא דמקרע ומחזי נהורא ברקיע.** לפי הענין משמע דבא רב הונא לתרץ דלא עבר בסלא ולא קאי אמתניתין לפרושי מאי זיקין דהא רב אשי דבתריה קאי אשנויא דלא עבר בסלא ולא כפירוש רש"י: על

ת"ר [a]הרואה בתי ישראל בישובן אומר ברוך מציב גבול אלמנה בחורבנן אומר ברוך דיין האמת [b]בתי עובדי כוכבים בישובן אומר [1]בית גאים יסח ה' בחורבנן אומר [2]אל נקמות ה' אל נקמות הופיע עולא ורב חסדא הוו קא אזלי באורחא כי מטו אפתחא דבי רב חנא בר חנילאי נגד רב חסדא ואתנה אמר ליה עולא אמאי קא מתנחת [3]והאמר רב אנחה שוברת חצי גופו של אדם שנאמר [3]ואתה בן אדם האנח בשברון מתנים וגו' ור' יוחנן אמר אף כל גופו של אדם שנאמר [4]והיה כי יאמרו אליך על מה אתה נאנח ואמרת אל שמועה [כי באה] ונמס כל לב וגו' א"ל היכי לא אתנח ביתא דהוו בה שיתין אפייתא ביממא ושיתין אפייתא בליליא ואפיין לכל מאן דצריך ולא שקל ידא מן כיסא דסבר דילמא אתי עני בר טובים ואדמטו ליה לכיסא קא מכסיף ותו הוו פתיחין ליה ארבע בבי לארבע רוחתא דעלמא וכל דהוה עייל כפין נפיק כי שבע והוו שדו ליה חטי ושערי בשני בצורת אבראי דכל מאן דכסיפא מילתא למשקל ביממא אתי ושקיל בליליא השתא נפל בתלא ולא אתנח אמר ליה הכי אמר ר' יוחנן מיום שחרב בית המקדש נגזרה גזירה על בתיהן של צדיקים שיחרבו שנאמר [5]באזני ה' צבאות אם לא בתים רבים לשמה יהיו גדולים וטובים מאין יושב ואמר ר' יוחנן עתיד הקדוש ברוך הוא להחזירן לישובן שנאמר [6]שיר המעלות לדוד הבוטחים ביי' כהר ציון מה הר ציון עתיד הקדוש ברוך הוא להחזירו לישובו אף בתיהן של צדיקים עתיד הקב"ה להחזירן לישובן חזייה דלא מיישב דעתיה א"ל דיו לעבד שיהא כרכו ת"ר [7]הרואה קברי ישראל אומר ברוך אשר יצר אתכם בדין וזן אתכם בדין וכלכל אתכם בדין ואסף אתכם בדין ועתיד להקימכם בדין מר בריה דרבינא מסיים בה משמיה דרב נחמן ויודע מספר כולכם והוא עתיד להחיותכם ולקיים אתכם ברוך מחיה המתים קברי עובדי כוכבים אומר [8]בושה אמכם וגו' אמר ריב"ל [9]הרואה את חבירו לאחר שלשים יום אומר ברוך שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה לאחר י"ב חדש אומר ברוך מחיה המתים אמר רב [10]אין המת משתכח מן הלב אלא לאחר שנים עשר חדש שנאמר [11]נשכחתי כמת מלב הייתי ככלי אובד רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע הוו קאזלי באורחא פגעו ביה ברב חנינא בריה דרב איקא אמרו ליה בהדי דחזיתך בריכינן עלך תרתי ברוך אשר חלק מחכמתו ליראיו ושהחיינו אמר להו אנא נמי כיון דחזיתינכו חשבתינכו עלואי כשיתין רבוון בית ישראל וברכינא עלייכו תלתא הנך תרתי וברוך חכם הרזים אמרו ליה חכימת כולי האי [12]יהבי ביה עינייהו ושכיב אמר ריב"ל הרואה את הבהקנים אומר ברוך משנה הבריות מיתיבי [13]ראה [14]את הכושי ואת הגיחור ואת הלוזקן ואת הקפח ואת הננס [15]ואת הדרניקום אומר ברוך משנה את הבריות [16]את הקטע ואת הסומא ואת [17]פתויי הראש ואת החגר ואת המוכה שחין ואת הבהקנים אומר ברוך דיין אמת ל"ק הא ממעי אמו הא בתר דאיתיליד דיקא נמי דקתני דומיא דקטע שמע מינה ת"ר [18]הרואה פיל קוף וקפוף אומר ברוך משנה את הבריות [19]ראה [20]בריות טובות ואילנות טובות אומר ברוך שככה לו בעולמו: על הזיקין: [21]מאי זיקין אמר שמואל [22]כוכבא דשביט ואמר שמואל נהירין לי שבילי דשמיא כשבילי דנהרדעא לבר מכוכבא דשביט דלא ידענא מאי ניהו וגמירי דלא עבר בסלא ואי עבר כסלא חרב עלמא והא קא חזינן דעבר זייה הוא דעבר ומתחזי כדעבר איהו רב הונא ברי' דרב יהושע אמר מינה ת"ר [23]דמגלגל ומחזי נהורא דרקיעא רב אשי אמר כוכבא הוא דעקר מהאי גיסא דכסלא וחזי ליה חבריה מהך גיסא ומיבעית ומחזי כמאן דעבר שמואל רמי כתיב [24]עושה עש כסיל וכימה וכתיב [25]עושה כימה וכסיל הא כיצד אלמלא חמה של כסיל לא נתקיים עולם מפני צינה של כימה ואלמלא צינה של כימה לא נתקיים עולם מפני חמה של כסיל וגמירי אי לאו עוקצא דעקרבא דמנח בנהר דינור כל מאן דהוה טריקא ליה עקרבא לא הוה חיי והיינו דקאמר ליה רחמנא לאיוב [26]התקשר מעדנות כימה או מושכות כסיל תפתח מאי כימה אמר שמואל כמאה ككבי אמרי לה דמכנפי ואמרי לה דמבדרן מאי עש אמר רב יהודה יותא מאי יותא אמרי לה זנב טלה ואמרי לה רישא דעגלא ומסתברא כמאן דאמר זנב טלה דכתיב [27]ועיש על בניה תנחם אלמא חסרה ומתחזיא כטרפא

מסורת הש"ס

[a] (כתובות סב., ב) [מ"ק ח: ע"ב], ג) [כ"ב יד.], ד) [תוספתא פ"ו ה"ז], ה) [גר' הפרנין בדרדיקוק פי' נתן שהוא אש שקומתו מרוכה יותר משאר בני אדם], ו) [פי' מי שאין רחבו מגגגל אלא מתכה ערוך ערך פתי], ז) [ערי"ב כ. ע"ב], ח) [פי' ערוך מה שפי' כאם רב אלי נתן], ט) [אלא דמגגגל ליתא כרש"י ולא מוגש. וכן כש"י ליתא אלא מתגגגל ומתחזי הלון הוא דמתגגגל ומתחזי שהולוקן דקקפן], י) [פי' רש"י לעיל לא: ד"ה ניחור], כ) [ופי' כבורות מה: קפח וכו' וכ"ה ולכ"ה לכדיל מלגגן אחר וכ"ש על בני הרשון וכן המה הש"ס בפי' הרשון ובנים כל"ע אבן לגי' הפרנין בבכורות ביפה כב"ף ניחא].

תורה אור השלם

1. בית גאים יסח יי וי"צב גבול אלמנה:
משלי טו כה
2. אל נקמות יי אל נקמות הופיע: תהלים צד א
3. ואתה בן אדם האנח בשברון מתנים ובמרירות האנח לעיניהם:
יחזקאל כא יא
4. והיה כי יאמרו אליך על מה אתה נאנח ואמרת אל שמועה כי באה ונמס כל לב ורפו כל ידים וכהתה כל רוח וכל ברכים תלכנה מים הנה באה ונהיתה נאם אדני אלהים: יחזקאל כא יב
5. באזני יי צבאות אם לא בתים רבים לשמה יהיו גדלים וטובים מאין יושב:
ישעיהו ה ט
6. שיר המעלות הבטחים ביי כהר ציון לא ימוט לעולם ישב:
תהלים קכה א
7. בושה אמכם מאד חפרה יולדתכם הנה אחרית גוים מדבר ציה וערבה: ירמיהו נ יב
8. נשכחתי כמת מלב הייתי ככלי אבד:
תהלים לא יג
9. עשה עש כסיל וכימה ותהפך לבקר צלמות וים הלילה החשיך המר היום: עמוס ה ח
10. עשה כימה וכסיל ותהפך לבקר צלמות וים הלילה החשיך המר היום:
איוב ט ט
11. התקשר מעדנות כימה או משכות כסיל תפתח: איוב לח לא
12. התציא מזרות בעתו ועיש על בניה תנחם:
איוב לח לב

מוסף תוספות

א. בתוס' רי"ש הוסיף. ושמח בראיתו.

מוסף רש"י

מתנים. מלמלא הנוף (כתובות סב.).

רב ניסים גאון

הרואה את הכושי ואת הגיחור ואת הלוזקן וכו'. שגינו במס' בכורות בפ' מומין אלו (דף מז) הכושי והגיחור והלוזקן והכיפה והננס כו' פסולין באדם כשרין בבהמה ופרישנא בגמ' כושי אוכמא גיחור מוסקא לוזקן חיוורא כיפה גיבה [שם הגי' גבוה] וכראמר רב פפא אריבא שמוטא סניא ננס ידוע הוא בלשון חכמים שהוא הקצור בקומה:

עין משפט נר מצוה

לא א מיי' פ"ו מהל' ברכות הל' י סמג עשין מ טוש"ע א"ח סי' רכד ס"י:
לב ב מיי' שם הל' יט טוש"ע שם סעי' יפ:
לג ג מיי' שם הל' י יט טוש"ע שם סעיף יב:
לד ד מיי' פ"ו מהל' ברכות הל' ג סמג עשין מ טוש"ע א"ח סי' רכה ס"ח:
לה ה מיי' שם הל' יב טוש"ע שם סעיף ח:
לו ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף יב:
לז ז מיי' שם טוש"ע שם סעיף ח:
לח ח מיי' שם הל' יג טוש"ע שם סעיף י:
לט ט מיי' שם הל' יד סמג שם טוש"ע א"ח סי' רכו סעיף ח:

לעזי רש"י

לינטיליו"ש [לינטילו"ש]. מנומשים. רו"ש. אורם. רוד"ש [ירדאו"ש]. מיובל. שעורו מכוסה יבלות. פלטדי"ר [פילטרי"ר]. סבוך (צמר). וולטי"ר [וולטו"ר]. פרס.

רבינו חננאל

אמר ריב"ל הרואה את חבירו וכו'. פי' הרואה חבירו שהוא חביב לו לאחר שלשים יום. על אותו צריך לברך דכל ברכה שהיא לפרקים דהיינו שלשים יום אומר ברוך שהחיינו. [רב פפא ור' הונא בריה דרב יהושע וכו'] הדרים אמר חשיבתו עלי כשאים ריבוא. הרואה קברי אומות העולם אומר ברשה אמכם מאד וגו'. בודקנין ממעי אימן אומר עליהן משנה הבריות. אבל נעשו בהקנין מחמת אומר ברוך דיין האמת. פירוש כושי שחור. לוזקן לבן מאד מאד. גיחור אשקר שלא כדרך בני אדם. כיפת כפיף. ננס קציר כגון קוף. פתי הראש מי שאין ראשו מגלגלת אלא רחבה. אלו כולן משנה הבריות. על הזיקים, מאי זיקים כוכבא דשביט. פירוש. הכוכב הנראה בשמים יורד ממקום למקום, כמו שוכט בשבט (וה)מוריד השבט על המקום שמכה בו. לפיכך נקרא שביט. זה הכוכב שמו זיקים, דגרסינן בחלמוד ארץ ישראל אמר שמואל אין עבר דיקא בכסל מחריב את העולם, והאי דמיתחמי עבר לא עבר אלא או לעיל מינה או לרע מינה. אמר שמואל נהירי לי שבילי שמיא וכו'. פירוש, אמר שמואל אני יודע דרכי הכוכבים ברקיע כמו שאני יודע נתיבות מדינתי. והיא נהרדעא ולא נעלם ממני דבר זולתי האי כוכבא דשביט. פירוש זיהיה דמיהוי זיו הוא שמתראה. פירוש וילון ופרוכת הוא הרקיע שעשוי כוילון. כסיל יש בו חמות גדולה, וכימה יש בו צינה גדולה, וצינה זו שוברת חמות של זה, וחמות זו שוברת צינה זו, וגמירי אילא דיתיב עקופא דעקרב בנהר דינור, כל מן דהוה טריקא ליה עקרבא לא הוה חיי. מראים הדברים שעוקץ עקרב מכוכבי כימה הוא שהן מפונים בצינה. כימה מאה ككבי, אמרי לה דמיכנפן ואמרי לה דמיבדרן. עש היא זנב טלה. עושה עש כסיל כימה. [נט,א]

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com